

Borgefästaren

Halmstad den 2/9-1950.

Halmstad.

Herr lensmann Salomon Solum,

Lomnessjøen, Norge.

För det mycket intressanta och värdefulla brev som jag nyligen erhållit från eder i fråga om det s.k. rettsoppgjøret i Norge ber jag att få framföra mitt ett hjärtligt tack. Det glädde mig mycket att Ni ville ge mig del av edra erfarenheter om rättsförhållandena i Norge, vilka jag ju haft anledning kritisera. Jag har gjort det ur rent rättsliga synpunkter - personligen är jag antasat. Men den politiska synpunkten spelar ingen roll när det gäller juridiska problem. Jag har vid mina undersökningar funnit att det skett mycket orätt och felaktighet i Norge efter ockupasjonen och har ansett det vara en samvetsak och en hederssak att säga detta. Men det är tyvärr såväl i Norge som i Sverige svårt, ja nästan omöjligt att se sakligt och lidelsesfritt på dessa frågor. Även i Sverige blir man betraktad som mistänkt om man vågar kritisera något som hemmafronten eller regeringen i Norge företagit sig. - Men, vi skall inte förtrottas. Det gäller att lugnt och sakligt, undan för undan, bearbeta den bildade opinionen, särskilt juristerna. Det skall kanske trots allt motstånd så småningom gå att öppna ögonen på folket. Jag skall efter ringa förmåge göra kvad jag kan i Sverige. Och Ni i Norge måste fortsätta striden mot rettsoppgjøret och inte förlora modet. Men försök alltid att hålla debatten på ett högt och sakligt plan.

Ert långa og intressanta brev är av mycket stort värde för mig. Det innehåller en mängd synpunkter och uppgifter som kan komma till god användning i den fortsatta diskussionen. Jag önskar er all framgång i edra strävanden för bättre förhållanden inom Norges rättsväsende. Självt skal jag göra vad jag kan för att hjälpa er.

Med hjärtliga hälsningar och uppriktigt tack.

Eders förbundne

Erik Bendz (s'gn)

Lomnesajsen p.å. i august 1950.

Herr borgmästaren Erik Bends,

adr. Gøteborgs Handels- og Sjøfarts-Tidning,

Gøteborg.

La meg få lov til å sende Dem min hjerteligste takk for Deres artikler om "Rettsoppgjøret" i Norge.

"Norge er det mest demokratiske land i verden", sier vi nordmenn. Med dette mener vi at demokratiet er helt gjennomført i alle våre institusjoner. Litt sannhet er det vel i dette. Vi har almindelig stemmerett for alle kvinner og menn som har fylt 21 år og direkte valg. Vårt rettsvesen har vi vært stolte av. Tilliten til domstolene har vært grunnfestet. Idag er det ikke slik. Etter mai 1945 er vårt rettsvesen skjendet. Tilliten til domstolene er borte. Nygaardsvolds regjering kom hjem fra London med nye lover med tilbakevirkende kraft. Lover som ikke var kunngjort og som vi i Norge ikke hadde fått kjennskap til, da Norge var okkupert. Sørdomstoler opprettedes for at regjeringen skulle få dømt sine politiske motstandere- spesielt alle medlemmer av Nasjonal Samling.

At disse lover og anordninger var ulovlige forstod alle som fanatismen ikke hadde gjort blind. Vår største rettslærde professor Jon Skeie sa straks at lovene og anordningene var ulovlige- de stred mot grunnloven. Om det nye rettsvesen som regjeringen laget sa professor Skeie: "Vi har alleri i vår historie hatt en sådan rettshat."

Jeg er 73 år og har mer enn 40 år arbeidet i rettsvesenet og har fulgt fra 1894 fulgt godt med i norsk politikk, så jeg har noen forutsetning til å ha en mening om ^{også} "Rettsoppgjøret". Det som har hendt i Norge siden 1945 er så fantastisk at en må ha opplevd det selv for å kunne tro det. Presteskapet, pressen, politiet, domstolene og administrasjonen har vært ensrettet etter samme prinsipper som i de totalitære stater, at ingen opposisjon mot "Rettsoppgjøret" ble tålt. Selvsagt er det allikevel stor forskjell på forholdene i landene bak Jernteppet og forholdene i

Norge. Men prinsippet om frihet for opposisjonen til i skrift og tale å komme til orde har pressen konsekvent sveket. Riksriksnok har vår grand old man ,dr. overlege Johan Scharffenberg og noen få andre som er mindre kjent i Sverige fått plass for innlegg om " Rettsoppgjøret" i enkelte borgerlige aviser. Men stort sett har pressen tist all opposisjon ned . Det er få i Norge som vet hva professor Skeie har sagt om " Rettsoppgjøret"

Etter at Tsjekko-Slovakiet ble trukket bak Jernteppet sa en eldre bonde til meg : " Alle aviser skriver stadig om Tsjekko-Slovakiet og folk snakker om de føle kommunistene. Men jeg kan ikke skjønne at kommunistene i Tsjekko-Slovakiet er noe verre enn vi nordmenn nå. Vi har likvidert en rekke av våre politiske motstandere. En hel del har vi dømt til døden og skutt. I tusenvis har vi tatt stilling og arbeide fra våre politiske motstandere, -ja, segar nektet dem retten til å fortsette sitt arbeid når de har sonet sin dom. Og tusener har vi ribbet for alt de eier av formue. De gjør akkurat det samme i Tsjekko-Slovakiet etter hva avisene forteller. Men hva enten det er nordmenn som gjør det i Norge eller kommunister som gjør det i Tsjekko-Slovakiet så er det like ille. I Tsjekko-Slovakiet er 15 millioner mennesker. I Norge bare 3 millioner. Multipliserer vi våre ugjerninger med 5 antar jeg vi holder følge med kommunistene i Tsjekko-Slovakiet " - sa bonden . Han var ikke nazist .

De to Heimefrontmenn som myrdet 2 jøder - Feldmann - som de hadde påtatt seg ~~de~~ føre til Sverige ,ble frifunnet av retten . Pressen fant dog dette for grovt . Saka ble tatt opp igjen. De to mordere ble dømt til 6 måneders fengsel - for Underslag ! Han heimefrontmennene hadde nær lig også ran Feldmanns penger - ca 10,000,-- kroner. Han heimefrontmannen - en i Norge under opp-navnet " Gulosten" kjent forbryter - myrdet etter kapitulasjon 2 tyske soldater. Der ble utferdiget Kongelig resolusjon for at påtale skulle undlates. for " Gulosten" hadde vært et virksomt medlem av Heimefronten. - han hadde sabotert og anikmyrdet. Likvidere het det foresten når Heimefronten anikmyrdet. Hvor mange menneskelig Heimefronten spildt. hensynsløst og til ingen nytte i Norge vet jeg ikke. Men det var mange. Hverken militært geni eller statsmannskunst krevdes for å forstå at sabotasje og anikmyrd i Norge ingen nevneverdig hjelp var

botasje og snikmord i Norge ingen nevneverdig hjelp var til å besseire Tyskland . Tyskland måtte slåes på sin egen jord - i Tyskland. Det ble gjort og ville blitt gjort akkurat like tidlig om ikke Heimefronten hensynsløst hadde spilt så mange menneskeliv.

I min fødebygd Rendalen ble bygdens nasjonale bønder som hadde vært varme forsvarsvenner i mai 1945 arrestert som " landssvikere" av Heimefrontmenn som hadde vært militærnektere og gått med det avbrukne geværs merke like til april 1940. Ingen av de arresterte her hadde gjort noe straffbart etter vår straffelov før mai 1945. De fikk fengsel ,tap av borgerlige rettigheter og fikk voldsomme økonomiske utredelser.En bonde her som var forelagt 90,000,-- i bot og erstatning,6 måneders fengsel og tap av borgerlige rettigheter i 10 år,skrev til retten bl.a. :

" H va skal jeg erstatte for ? Jeg har ikke voldt noen skade hverken mot min bygd eller mitt land og heller ikke mot noen enkelt-person.La gå at jeg har vurdert den politiske situasjon feil. Jeg har allđri befattet meg med politikk. Nygaardsvolds regjering ,som har gjort større forsamler enn noen norsk regjering har begått,vurderte også feil. Og regjeringens forsamlinger har voldt tusener landsmenns død og landet milliarder kroners tap. Men Nygaardsvold og hans menn har villig fått tilgivelse . Alt ble tatt i beste mening ut fra det syn at regjeringen hadde handlet så godt den forstod. Den hadde ikke bedre vett. Jeg handlet også så godt jeg forstod- etter min samvittighet. Nygaardsvold har fått ærespensjon større enn noen nordmann tidligere har fått .Nygaardsvold var yrkespolitiker og hadde plikt til å vurdere forstandig. Jeg ble straffet så hardt - tross jeg hadde små forutsetninger til å kunne vurdere stillingen riktig. Det er forskjell på folk. Likhet for loven eksisterer ikke.

Som i min fødebygd Rendal så også i Søndre Land,hvor jeg bor om vinteren. Bygdens beste menn ble arrestert av Heimefrontmenn som hadde vært det avbrutte geværs menn til april 1940. En skogeier fortalte meg-ikke medlem av N.S.- fortalte meg at Heimefrontmann i mai 1945 satte maskinpistolen på hans mave og spurte etter hans barn som hadde vært medlemmer av N.S. Det samme var forholdet i de andre bygder på Østlandet og i Trøndelag . En prest som er god Jøssing sa meg : " I hovedsoknet hvor jeg bor har

eliten av befolkningen vært medlem av N.S.

Det store flertall i Sverige -som i verden forøvrig -tror jo at Nasjonal Samling var et parti av landsforredere og at føreren Quisling var typen på en landsforreder.

Historiens domstol vil avgi en rettfærdigere dom.

Quisling var begavet. Han hadde tatt den beste eksamen som er tatt ved Norges krigsskole. Han var Hansens nærmeste medarbeider i Russland da Hansen reddet så mange mennesker fra sultedøden etter 1. Verdenskrig. Hansen hadde evnen til i alt sitt arbeid å velge de rette medarbeidere og dette sier meget om personen Quisling. Under saken mot Quisling vitnet hans officerskamerater at Quisling i sin ungdom, da de kjente ham, hadde en så høy moral, at de vanskelig kunne tenke seg, at han noen gang hadde gjort en umoralsk handling. Og overlege Scharffenberg som var rettsmedisinsk sakkyndig sa, at Quisling sikkert ikke mente å svike sitt land men handlet som han trodde tjente Norge best.

Quisling kjente jo forholdene i Russland og fryktet Bolsjevikerne. Han trodde det ingen annen vei var til redning for Norge enn å gå inn i et Germanisk forbund med Tyskland som leder. Idag er løsenet Forenede Nasjoner med U.S.A. som leder.

og fulgte godt med i Quislingsaka i Stortinget i 1931-32. Stortingets borgerlige flertall vedtok at Quisling hadde ført bevis for at ledende menn i det norske Arbeiderparti hadde tatt imot penger fra Sovjettsamveldet for å lage revolusjon i Norge. Det var Arbeiderpartiet som ved sin holdning mot vårt forsvar skapte N.S.

Quisling og N.S. kjøpet ivrig for at Norge måtte styrke sitt forsvar like til okkupasjonen kom.

Hvem som var de virkelige landssvikere i Norge ga Sveriges store statsminister Per Albin Hansson et rammende uttrykk et par år før siste Verdenskrig. En venn av meg -en kjent norsk forfatter- holdt da 17.maitalen i Den norske forening i Stockholm. Statsminister Hansson og utenriksminister Sandler var tilstede og min venn ble presnetert for ministrene og hadde en interessant og hyggelig samtale med dem. Under samtalen sa Hansson bl.a. :

"Hør bror B. kan inte Ni som är en så prominent författare få Det norske Arbeiderparti til å ändre sin ställning i Försvarsfrågan?" "Nei, det kan nok ikke jeg, men Deres evallense er nettopp mannen til å greie det," svarte min venn. Hansson sa da: "Jag skal säga bror B. at jag har varit flere gånger i Oslo för att tala förnuft til nordmennene. Jag har sagt til ledande män i Det norske Arbeiderparti, at partiets ställning i försvarsfrågan inte alla var et sveck mot Norge allena, men också et sveck mot broderlandet Sverige och mot hela Norden, ja, att det var et sveck mot allt sant demokrati i hela världen. Men alt har varit förgäves. Alt stannade på "Den store Bøygen" - Martin Tranmæl.

Ja, vi nordmenn svek nok også Sverige ved vår försvarspolitik. Jag har fra den tid försvarsminister Konsens brosjyre: "militært vannidd - Sivil fornuft - en redegjørelse for Arbeiderpartiets forslag om avskaffelse av det militære forsvar og opprettelse av et politioppbygn ved grensene."

Og nå har vi nordmenn sveket demokratiet pånytt. Dette angår demokratiet i alle land - i Sverige ikke minst.

Vær sikker om, hr. borgmestere, Historiens domstol vil kreditere Dem med et høyt beløp for Deres kamp for å redde demokratiet også i Norge. - uansett hva resultatet blir.

Forholdet i Norge er dessverre at kong Haakon er den største hindring for et amnesti. Kongen sier: "Nei, det skal intet amnesti blive."

Okkupasjonen ga Kongen en personlig makt som var ukjent hos oss tidligere. Etter vår grunnlov er Kongen rikets sverste krigsherre. Kongens og regjeringens innsats var dessverre ikke slik, at det er grunn til å være stolt av den. Intet land sendte sine sønner så elendig rustet i krigen for å verge fedrelandet som Norge. At "de norske soldater villig ga sitt blodoffer på snøklede slagmarker fro Nygaardsvolds synder" - som major Sagen skrev - fritar ikke regjeringen for ansvaret. Og Kongen må også ta sitt moralske ansvar.

Stalins armeer er en fryktelig trussel mot demokratiet. Men det tør muligens være en like stor fare hvis demokratiet råtner innenfra. I Norge synes demokratiet tydelige sykdomstegn. Men vi må håpe det syke skal

len av - som den vanvittige motstand mot forsvaret tilslutt gjorde - utan at vi må føle på kroppen nok en okkupasjon for å få sunnt vett tilbake.

Jeg skal ikke trette Dem med detaljerte beretninger om den terror og tortur som har vært drevet her siden mai 1945. Jeg har slekt og venner som selv har sett at N.S. fanger er døde etter av behandlingen og andre som i fortvilelse selv har tatt sitt liv .

Beretningen om statsadvokaten som ble arrestert for sædelighetsforbrytelse vakte overraskelse også i Sverige. Men her er hendt langt verre ting som offentligheten enda ikke vet.

At domstolene og pressen sviktet så totalt rettens og demokratiets høye idealer har vel vært det verste. Men størst forargelse vakte nok Kirkens holdning. Biskop Berggravs artikkel i "Kirke og Kultur " i mai 1945 ga jo Metzan Kirkens velsignelse og bidrog i høy grad til at " hettseppgjøret" nettopp ble slik det ble.

En nær slektning av meg hadde vært prest i 10 år. I 1945 ble han suspendert og har gått uten lønn siden. Han var en bestemt motstander av N.S. Men da Berggravs kirkedelse i 1942 ga ordre til prestene om å nedlegge sine embeder kunne endel prester som ikke var medlemmer av N.S. av samvittighetsgrunner ikke legge ned sine embeder så lenge de fritt fikk forkynne Guds ord uten sensur. Vi hadde jo hatt en bitter strid mellom liberal og ortodoks teologi ,så ingen kunne vite hva embedsnedleggelse ville føre til. Uverken Kirkeretten, Folkeretten eller vår Strafferett ga Berggrav noen lovlig hjemmel til å stemple de prester som ikke lystret hans ordre som " uverdige til å beklede presteembede". Jeg kjenner en av disse prester som i fortvilelse tok sitt liv.

Men personlig ventet jeg ikke bedre av presteskapet. Gjennom tidene har presteskapet i sin fanatisme og mangel på forståelse og fordragelighet ført så mange " Kjettere" til bålet. De vil nok fortsette med det samme - om enn formene skifter. Prestene har gjort det så vanskelig "å bli frelst" at en lettere kan lære å spille sjakk og bridge enn kunsten å bli frelst. Men det burde jo være meget enkelt.

Historiens domstol vil nok engang fortelle at Nasjonal Samling gjorde en

stør innsats i Norge i årene 1940 til 1945. Alle nordmenn kunne ikke rei-
 se til Sverige selv om Sverige med stort hysinn tok imot alle - både ra-
 sket og de mindreverdige mennesker. Noen måtte være hjemme og arbeide og
 styre landet. Det er så langt fra at N.S. medlemmer har noe å erstatte for
 Tvertimot har de spart landet for store materielle verdier. Det ble da og
 så fort stille i pressen om vanstyret. Landets byer og bygder var så vel-
 styrte av N.S. at påstanden om vanstyre ikke lot seg opprettholde.
 I mismodige stunder har jeg tenkt på slutningsordene i Ibsens dikt
 " Abraham Lincolns Nord " :

" Men er det i råddenskabs sumpe vi går,
 Jeg råber ej ak og ve
 over hver en bramende giftbløst , som står
 i fylde på tidens tre.
 Lad ornen kun hule .Før skallen er tom
 før brister ej væg og tag .
 Og lad kun " systemet " få vrængt sig om ,
 des-før kommer havnen og holder dom
 på tidsløgnens yderste dag. "

Men - la oss ikke bli pessimister !

Menneskene har en forunderlig evne til å overleve selv de allerverste
 trengsler og ulykker." Etter de tunge de mørkeste dager stiger dog morg-
 engang ."

Tilgi så at jeg har plaget Dem med dette lange brev. ! Brevet er skrevet

i varm takknemlighet-en takknemlighet som tusener nordmenn føler.
 De ,hr. borgmestere, som får leve i det friske Sverige bør være lykkelig
 sterk så De kan tåle både lengere og verre brev. Sverige har ikke sovnet
 på sine " minnen från forntora dar ".Sverige har arbeidet. Og så lenge
 det blågule flagget vaier over et fritt og sterkt og sunt Sverige, er det
 godt håp også for oss i Norge. - MÅ De få helse og arbeidskraft til
 å arbeide for Deres idealer .MÅ De alltid være å finne blandt de " menn
 som så lite vil veje hva der kan synes å seire, leire såg hvor de tror
 fremtiden gror ".

Deres ærbødige og takknemlige
 S.S.